

PATVIRTINTA

Rokiškio technologijos, verslo ir žemės ūkio mokyklos direktoriaus

2020 m. balandžio 30 d. įsakymu Nr. 50-V

ROKIŠKIO TECHNOLOGIJOS, VERSLO IR ŽEMĖS ŪKIO MOKYKLOS SMURTO ARTIMOJE APLINKOJE ATPAŽINIMO IR VEIKSMŲ, ĮTARIANT GALIMĄ SMURTĄ ARTIMOJE APLINKOJE TVARKOS APRAŠAS

I SKYRIUS BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Rokiškio technologijos, verslo ir žemės ūkio mokyklos (toliau – Mokykla) Smurto artimoje aplinkoje atpažinimo ir veiksmų, įtariant galimą smurtą artimoje aplinkoje tvarkos aprašas (toliau – Tvarka) parengta vadovaujantis Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2020 m. balandžio 21 d. įsakymu Nr. V-582 „Dėl rekomendacijų mokykloms dėl smurto artimoje aplinkoje atpažinimo ir veiksmų, įtariant galimą smurtą artimoje aplinkoje patvirtinimo“.

2. Tvarka nustato smurto (fizinio, psichologinio, seksualinio, nepriežiūros) prieš mokinį pasekmes asmens fizinei, psichikos, dvasinei, moralinei ar socialinei sveikatai ir raidai, smurto atpažinimo kriterijus ir mokyklų darbuotojų veiksmus įtarus, kad mokinys galimai patyrė smurtą artimoje aplinkoje.

3. Tvarkos paskirtis – kaip galima anksčiau atpažinti mokinį, kuris galimai patyrė smurtą artimoje aplinkoje, ir imtis būtinų veiksmų užkirsti kelią bet kokių smurto apraiškų pasikartojimui.

4. Tvarka skirta visiems mokyklos darbuotojams (toliau – mokyklos darbuotojai).

5. Tvarkoje vadovujamasi šiais principais: geriausių vaiko interesų prioritetiškumo, konfidencialumo, teisingumo, bendradarbiavimo, dalyvavimo, kompleksiško.

6. Tvarkoje vartojamos sąvokos suprantamos taip, kaip jos apibrėžtos Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme, Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatyme, Lietuvos Respublikos apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatyme.

II SKYRIUS ARTIMOJE APLINKOJE PATIRIAMO SMURTO PASEKMĖS MOKINIO SVEIKATAI IR RAIDAI

6. Mokinį žaloja bet kuri smurto forma. Kiekvienas asmuo į patiriamą smurtą reaguoja skirtingai, todėl ilgalaikės patirto smurto pasekmės asmens psichikos sveikatai, psichosocialinei raidai gali būti skirtingos. Pasekmių sunkumas priklauso nuo:

6.1. asmens amžiaus, lyties, individualių jo asmenybės savybių;

6.2. smurtautojo asmeninių bruožų, jo ryšio su vaiku artimumo (pvz., mama, tėvas, senelis, įtėvis, dėdė), smurtinių veiksmų pobūdžio;

6.3. aplinkinių reakcijos ir požiūrio į smurtą (pvz., teigiama, kad asmuo smurto faktą išsigalvojo, arba smurtas toleruojamas kaip norma), socialinio palaikymo ir asmeniui suteiktos pagalbos kokybės.

7. Skirtingo amžiaus vaikai į smurtą reaguoja skirtingai:

7.1. Paaugliai, gyvenantys smurto artimoje aplinkoje sąlygomis, gali stokoti empatijos aplinkiniams, vengti atsakomybės už savo poelgius, gali padažnėti jų asocialaus elgesio apraiškų, piktnaudžiavimo alkoholiu ar narkotikais, galimi kriminaliniai nusikaltimai. Formuojasi klaidingos šeimos santykių nuostatos, vertybės.

8. Jei asmuo nepatiria tiesioginio smurto, tačiau gyvena aplinkoje, kurioje yra smurtaujama, ir asmuo yra smurtinio elgesio liudininkas, jis patiria fizinį, protinį, dvasinį, dorovinį vystymąsi žalojančią smurto poveikį.

9. Asmens patirtas smurtas artimoje aplinkoje gali pasireikšti įvairiais būdais – tiesioginiais skundais arba pasikeitusiu elgesiu, emocinėmis reakcijomis, bendravimo su aplinkiniais ypatumais.

10. Mokyklų darbuotojams svarbu būti budriems, atidiems, jautriems ir rūpestingiems pastebint smurto artimoje aplinkoje požymius.

III SKYRIUS

SMURTO FORMOS IR SMURTO ATPAŽINIMO KRITERIJAI

11. Išskiriamos keturios smurto prieš asmenis formos: fizinis, psichologinis, seksualinis smurtas ir nepriežiūra.

12. Fizinis smurtas gali pasireikšti:

12.1. smūgiavimu, daužymu, spardymu, stumdymu, mušimu, purtymu, žnaibymu, draskymu, kandžiojimu, tampymu už plaukų ar ausų, smaugimu, kankinimu, uždarymu ir laikymu tamsoje, deginimu, plikymu vandeniui, badymu, ginklų ar kitų žalojančių daiktų naudojimu, t. y. tai, kas sukelia fizinį skausmą ir jį žaloja, kitais tyčiais fiziniams veiksmais, sukeliančiais asmeniui skausmą, darančiais žalą arba keliančiais pavojų jo gyvybei, sveikatai, raidai ar žala garbei ir orumui.

13. Fizinis smurtas gali būti vienkartinis įvykis arba pasikartojantys, ilgą laiką besitęsiantys veiksmai. Fizinio smurto sukelta fizinė žala gali varijuoti nuo lengvo nubrozdinimo, mėlynių iki kaulų lūžių ar net gyvybei grėsmingų sužalojimų. Dažniausiai fizinis smurtas palieka žymes ant asmens kūno, tačiau neretai apie patirtą traumą galima spręsti iš asmens elgesio ar emocijų.

14. Fizinio smurto atpažinimo kriterijai:

14.1. fiziniai požymiai: mėlynės arba kraujosruvos, panašaus dydžio, gali būti įvairių daiktų formų (virvės, diržo ir pan.), suaugusio įkandimo (dantų) žymės; nudeginimai (pavieniai ar daugybiniai), nuplikymai įvairiose (matomose ar (ir) nepastebimose) kūno vietose, neturintys pagrįsto paaiškinimo; nušalimai (sutinusios, paraudusios kojos ar rankos), kuriems nėra pagrįsto paaiškinimo; įdrėskimai, įpjovimai, nubrozdinimai ar randai, kuriems nėra įtikinamo paaiškinimo ar paaiškinimas nepagrįstas; burnos ertmės, pilvo ir krūtinės ertmės sužalojimai (kepenų, blužnies), kai tai nesusiję su medicinine būkle ar nėra patvirtinta sunkia netyčine trauma, įgimtomis priežastimis; stuburo sužalojimo požymiai (slankstelių pažeidimai, kaklo sužalojimas), kaukolės ertmės, kitų kaulų lūžiai (pavieniai ar daugybiniai), kai tai nesusiję su asmens medicinine būkle (pvz.: trapių kaulų sindromu) ar netyčine sunkia trauma, nėra paaiškinimo arba jis nepagrįstas; tinklainės kraujosruvos ar akių sužalojimai, kai tai nesusiję su medicinine būkle ar nėra patvirtinta sunkia netyčine trauma, įgimtomis priežastimis.

14.2. emociniai ir elgesio požymiai: nerimastingumas, baimingumas; tam tikrų asmenų, vietų baimė (pvz.: bijo grįžti namo); savęs nuvertinimas (pvz.: sako, kad jis nevykėlis, jam nepavyks atlikti užduočių); perdėtas nuolankumas, paklusnumas; agresyvumas; nuotaikų kaita, impulsyvios reakcijos; prislėgtumas; padidintas jautrumas aplinkos dirgikliams; nemiga; valgymo sutrikimai; atsirbojimas; probleminis ir (ar) provokuojantis elgesys; vengiantis elgesys kasdienėje veikloje; nenoras eiti mokyklą, stipriai suprastėję ugdymosi / mokymosi pasiekimai; vengimas persirengti kūno kultūros pamokose, oro sąlygas neatitinkančių drabužių nešiojimas; kitais asmens elgesio ar emocijų pokyčiais.

15. Psichologinis smurtas gali pasireikšti:

15.1. asmens atstūmimu, kai šeimos nariai įvairiais būdais ir priemonėmis demonstruoja, kad jis yra nemylimas ir nepageidaujamas; atstūmimu; grubia asmens kritika, menkinimu, „etikečių klajavimu“; asmens plūdumu, jo keikimu; šaukimu; asmens žeminimu, menkinimu; asmens erziniu ir šaipymusi iš jo protinių galių ar fizinės išvaizdos; fiziniu ar emociniu asmens apleistumu; asmens išskyrimu / atskyrimu nuo likusios šeimos dalies; asmens varymu iš namų ar neįleidimu į namus; nesirūpinimas sūnaus/dukros fiziniams, socialiniams ir emociniais poreikiais; nesidomėjimas vaiko interesais, veikla, mokyklos reikalais, draugais, jų nepripažinimas; neužtikrinimas vaikui medicininės priežiūros, saugios, švarios aplinkos; negebėjimas ar menkos pastangos apsaugoti sūnų/ dukrą nuo pavojingų ar žalingų jam situacijų; asmens terorizavimu, kai

suaugusieji grasina, šaukia ar keikia vaikus, išskiria vieną vaiką iš kitų jį kritikuodami, bausdami ar išjuokdami, baugina fizine žala, palikimu ar net mirtimi: perdėtu asmens erziniu, šaipymusi, rėkimu, keikimu; grasinimu arba kitų bauginimu; nenusipėjimu, nepagrįstu ir ekstremaliai intensyviu emocijų išliejimu ant kito asmens; žodiniiais suaugusiojo grasinimu sužaloti asmenį, save ar kitus; priešišku kitiems šeimos nariams; asmens pašėpimu ir menkinimu kitų akyse; grasinimu atskleisti asmeninę ar trikdančią informaciją; izoliavimu; asmens skatinimu ar apdovanojimu už neetišką ar nelegalų elgesį; skatinimu užsiimti prostitucija; psichoaktyviųjų medžiagų parūpinimu arba jų vartojimu; leidimu ar skatinimu įsitraukti į veiklas, kurios yra žalingos sau pačiam ar kitiems (pvz., lošimus).

16. Psichologinis smurtas – sunkiausiai atpažįstama ir nustatoma smurto prieš asmenį forma, nes ji nepalieka žymių ant asmens kūno, jo pasekmės pasireiškia tik vėliau. Psichologiniam smurtui priskirtinas pastovus asmens poreikių netenkinimas, kuris žalojančiai veikia asmens asmenybę ir trikdo visavertę jo asmenybės raidą.

17. Psichologinio smurto atpažinimo kriterijai:

17.1. emociniai ir elgesio požymiai: perdėtas meilumas; pasitikėjimo savimi stoka, nerimastingumas, perdėtas atsargumas; agresyvumas; asmens amžiaus neatitinkančios žinios, kalba, elgesys; sunkumai valdyti stiprias emocijas, jų proveržius; atsiribojimas / atsitraukimas nuo tam tikro asmens; baimė, neapykanta tam tikro asmens atžvilgiu; socialinių įgūdžių stoka, mažai draugų; emocinis nebrandumas (lyginant su bendraamžiais); mikčiojimas, apsunkinta kalba; psichosomatiniai skundai (galvos, pilvo skausmai, pykinimas); nevalingas šlapinimasis ir tuštinimasis; depresija, uždarumas; save žalojantis elgesys: alkoholio vartojimas, pjaustymasis, suicidiniai bandymai;

17.2. psichologinį smurtą prieš asmenį padeda atpažinti elgesio požymiai: nepagarbos sūnui/ dukrai demonstravimas; negatyvūs pasisakymai; nesirūpinimas medicininiais sūnaus/ dukros poreikiais; pravardžiavimas, viešas jo žeminimas; nuolatiniai grasinimai sukelti fizinę žalą; nerealistinių lūkesčių asmens atžvilgiu puoselėjimas; išnaudojimas namuose kaip tarno ar tam tikro asmens mažesniems vaikams prižiūrėti;

18. Seksualinis smurtas prieš asmenį gali pasireikšti:

18.1. seksualiniais santykiais su prasiskverbimu (analiniais, vaginaliniais, oraliniais); daiktu kišimu į lytinius organus; asmens įtraukimu į pornografinę veiklą ar prostituciją; seksualinio pobūdžio kalbomis, nepadorių gestų, pornografinio turinio medžiagos demonstravimu asmeniui siekiant seksualinių tikslų.

19. Seksualinio smurto atpažinimo kriterijai:

19.1. fiziniai požymiai: nėštumas; lytiniu keliu plintančios infekcijos; poodinės kraujosruvos, nubrozdinimai išorinių lytinių organų, krūtų, sėdmenų, vidinių šlaunų paviršių srityje, kurių negalima paaiškinti atsitiktine trauma; nepaaiškinamas kraujavimas iš išorinių lytinių organų, makšties; patinimai, skausmas, niežėjimas analinėje ar išorinių lytinių organų srityje; skausmingas šlapinimasis; sunkumai sėdint ar vaikstant; suplėšyti, dėmėti ar kruvini drabužiai; sutrikęs miegas, valgymo sutrikimai;

19.2. emocijų ir elgesio požymiai: savo kūno gėdijimasis / nekontinencija / bjaurėjimasis juo; provokuojantis elgesys; vengimas nusirengti prie kitų žmonių (pvz., per kūno kultūros pamokas); susivaržymas, susikaustymas, įtampa judant, žaidžiant, sportuojant; tam tikrų konkrečių vietų baimė, vengimas; seksualinio turinio detalių, simbolių piešimas;

20. Nepriežiūra gali pasireikšti:

20.1. fiziniu apleistumu: nesirūpinama dukros/ sūnaus maistu, apranga, higiena, fizine sveikata, saugia aplinka;

20.2. emociniu apleistumu: netenkinami asmens psichologiniai poreikiai;

20.3. socialiniu apleistumu: nesirūpinama sūnaus/dukros išsilavinimu, socializacija.

21. Nepriežiūros atpažinimo kriterijai:

21.1. asmuo per menkai lyginant su savo bendraamžiais fiziškai išsivystęs (pvz., mažo svorio, ūgio), kai tam nėra medicininių priežasčių; netvarkinga išvaizda – murzinas, purvini drabužiai, suplyšusi avalynė; apranga neatitinkanti sezono, oro sąlygų; dantys išgedę ir netaisomi,

negydomos burnos ertmės ligos; mieguistas, sunkiai susikaupia, apatiškas; nuolat alkanas, vagiliauja maistą; neturi būtinausių mokyklinių priemonių; gali vagiliauti įvairius daiktus iš mokyklos, grupės mokinių; nereguliariai lanko mokyklą; pastebimas elgetaujantis, valkataujantis po pamokų; neturi socialių įgūdžių ar jie nepakankami jo amžiui; žemas savęs vertinimas; turi žalingų įpročių.

22. Smurtas artimoje aplinkoje gali pasireikšti ir kitomis formomis ir (ar) požymiais.

IV SKYRIUS

MOKYKLŲ DARBUOTOJŲ VEIKSMAI, KILUS ĮTARIMUI DĖL GALIMO SMURTO ARTIMOJE APLINKOJE

23. Mokyklos darbuotojų veiksmai (mokyklos darbuotojų veiksmų sekos schema), kilus įtarimui dėl mokinio galimai patirto smurto artimoje aplinkoje pateikta Tvarkos 2 priede:

23.1. bet kuris mokyklos darbuotojas, įtariantis, kad mokinys galimai patyrė smurtą artimoje aplinkoje, nedelsdamas apie tai praneša mokyklos vadovui arba socialiniam pedagogui.

23.2. Mokyklos darbuotojas, įtariantis, kad mokinys galimai patyrė smurtą artimoje aplinkoje, tačiau dar negalintis užtikrintai to teigti, gali konsultuotis su mokyklos vadovu, Vaiko gerovės komisijos nariu, koordinuojančiu smurto prevencijos veiklos sritį, arba švietimo pagalbos specialistais (psichologu ar socialiniu pedagogu). Mokyklos vadovas, pagalbos specialistas ir (ar) mokyklos darbuotojas (kuriam mokinys atsiskleidė patiriantis smurtą, arba pastebėjęs smurto požymius) gali inicijuoti pokalbį su mokiniu, galimai patyrusiu smurtą artimoje aplinkoje. Pokalbio su mokiniu, galimai patyrusiu smurtą artimoje aplinkoje, ypatumai pateikiami Tvarkos 3 priede;

23.3. mokyklos vadovas ar socialinis pedagogas, gavęs pranešimą iš mokyklos darbuotojo apie mokinį, galimai patyrusį smurtą artimoje aplinkoje, nedelsdamas praneša Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos teritoriniam skyriui ir (ar) policijai;

23.4. mokyklos vadovas ar socialinis pedagogas, pranešęs apie mokinio, galimai patyrusio smurtą artimoje aplinkoje, atvejį Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos teritoriniam skyriui ir (ar) policijai, informuoja mokyklos vaiko gerovės komisiją dėl pagalbos mokiniui organizavimo ir (ar) teikimo;

23.5. mokyklos vaiko gerovės komisija aptaria mokinio, galimai patyrusio smurtą artimoje aplinkoje, atvejį ir bendradarbiaudama su Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos teritoriniu skyriumi nustato švietimo ir (ar) kitos pagalbos vaikui ir (ar) šeimai poreikį (psichologinės pagalbos vaikui mokykloje, švietimo pagalbos ar pedagoginėje psichologinėje tarnyboje, emocinės paramos telefonu ar kita), bendradarbiavimo su vaiko atstovais pagal įstatymą, kitomis institucijomis, užtikrinančiomis vaiko teisių apsaugą ir teikiančiomis pagalbą vaikui ir šeimai, aspektus (įstaigų, teikiančių pagalbą nuo smurto artimoje aplinkoje nukentėjusiems asmenims, kontaktai pateikti internete www.jaunimolinija.lt/lt/infobankas).

24. Nepranešimas Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos teritoriniam skyriui ir (ar) policijai apie vaiko atstovų pagal įstatymą ir (ar) kitų asmenų daromus vaiko teisių pažeidimus užtraukia atsakomybę Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka.

V SKYRIUS BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

25. Su šia Tvarka pasirašytinai supažindinti visus mokyklos darbuotojus.

26. Mokyklos darbuotojui, įtarus, kad mokinys galimai patyrė smurtą artimoje aplinkoje, raštu fiksuoti požymius ir visas aplinkybes, kurios sukėlė įtarimą dėl smurto artimoje aplinkoje

(pvz., mokinio elgesio ir emocijų pokyčiai, mokinio pasisakymas, mokinio ir jo atstovo pagal įstatymą bendravimo ypatumai ar kita) ir esant galimybei kartu su pranešimu pateikti mokyklos vadovui ir (ar) jo įgaliotam asmeniui ir (ar) Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos teritoriniam skyriui ir (ar) policijai.

27. Mokyklos darbuotojui, įtarus, kad mokinys galimai patyrė smurtą artimoje aplinkoje, mokyklos vadovui arba jo įgaliotam asmeniui pranešti raštu arba elektroninio ryšio priemonėmis.

28. Visi dokumentai, esantys mokinio asmens byloje, ir duomenys, susiję su mokiniu ir jo asmeniniu gyvenimu, yra konfidencialūs ir naudojami tik tiek, kiek tai būtina vaiko teisių ir teisėtų interesų apsaugą įgyvendinančioms institucijoms ir mokyklos darbuotojams atlikti pavestas funkcijas.

PRITARTA

Mokyklos VGK 2020-04-29 posėdžio
nutarimu Nr. VG-5